

Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en
Duurzaamheid Ministerie van Defensie
O.v.v. Nationaal Programma Ruimte voor
Defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Federatie Particulier Grondbezit

Horapark | Bennekomseweg 43
6717 LL Ede
T 0318 578 550
E fpg@grondbezit.nl
I www.grondbezit.nl

Betreft: Notitie Reikwijdte en Detailniveau
Programma Ruimte voor Defensie en participatieplan

Ede, 12 februari 2024

Geachte heer/mevrouw,

De Federatie Particulier Grondbezit (FPG) heeft met interesse kennisgenomen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau – Programma Ruimte voor Defensie en participatieplan. Namens haar leden, particuliere grondeigenaren, wil FPG doormiddel van deze brief reageren op het document.

De geopolitieke situatie in de wereld is onrustig. Niet ver van Nederland woedt een hevige strijd tussen Oekraïne en Rusland. Daarnaast is het Israëlisch-Palestijns conflict tot een nieuwe en hevige uitbarsting gekomen. Deze situaties kunnen verstrekkende gevolgen hebben voor Europa en Nederland. Het is terecht dat Nederland deze ontwikkelingen nauwgezet in de gaten houdt en het is begrijpelijk dat de Rijksoverheid heeft gekozen om te investeren in de Nederlandse defensieorganisatie. Deze investering vertaalt zich mede in een ruimtelijke opgave van Defensie.

Op nationale schaal staat Nederland voor grote ruimtelijke opgaven. Er is ruimte nodig om woningen te bouwen. De Nederlandse agrarische sector dient te extensiveren. Ook klimaatadaptatie brengt een ruimtelijke opgave met zich mee. Stuk voor stuk opgaven van belang. Opgaven die een plek moeten krijgen in een klein land als Nederland.

Nederland staat ook voor opgaven op het gebied van natuur en landbouw. De natuur heeft behoefte aan herstel en rust. De landbouw (lees: met name veehouderij) floreert het beste in een rustige omgeving. Bouwwerkzaamheden op defensieterreinen kunnen herstel van natuur in de weg zitten. Ook bij cultuurhistorische landgoederen staat stilte en rust centraal. Laagvlieggebieden kunnen de rust en stilte verstoren.

Overigens hoeven activiteiten op defensieterreinen en herstel van natuur elkaar niet persé in de weg te zitten. Het is mogelijk dat natuurgronden en oefenterreinen van defensie gecombineerd worden (meervoudig ruimtegebruik).

Particuliere grondeigenaren hebben veelal bos, natuur en landbouwgronden in bezit. Idealiter worden deze gronden meervoudig ingezet. Particuliere eigenaren hebben hier ervaring mee en zien voor zichzelf een rol weggelegd wanneer het gaat om inpassing van deze ruimtelijke opgaven. Kleinschalige woningbouw, extensivering van de agrarische sector en ruimte voor klimaat adaptieve maatregelen zijn voorbeelden van opgaven die ruimte vragen, waarbij particuliere grondeigenaren een rol kunnen spelen voor wat betreft de inpassing van de vraagstukken. De ruimteopgave van defensie staat de invulling van deze opgaven mogelijk in de weg. *We vragen u om in uw afweging mee te nemen in hoeverre de uitdagingen van Defensie een plek kunnen krijgen binnen de huidige grenzen van de defensie terreinen. Tevens vragen wij u om alle ruimtelijke opgaven (klimaatadaptatie/wateropgave, energietransitie, landbouwtransitie, natuurherstel, woningbouwopgave, defensie etc.) tegen elkaar af te wegen. Een goede onderbouwing van 'nut en noodzaak' van de ruimtevraag van Defensie is noodzakelijk gezien de andere urgente opgaven die een plek moeten op het Nederlandse platteland.*

Naast een ruimtevraag, staat Nederland ook voor de opgave om natuur en landbouw in evenwicht met elkaar te brengen. Momenteel wordt er door veel partijen hard gewerkt aan het behalen van de doelstellingen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn (Natura-2000). Bijvoorbeeld in de gebiedsprocessen en het NPLG. Mogelijk dat de investeringen in Defensie en de uitbreiding van defensie terreinen het behalen van wettelijke doelstellingen in gevaar brengt. Dat is onwenselijk. *We vragen u om in kaart te brengen wat de impact is van de opgave van Defensie op het al dan niet behalen van de wettelijke doelstellingen op het gebied van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.*

Ten aanzien van (de uitbreiding van) laagvlieggebieden. Dergelijke gebieden kunnen voor ernstige overlast zorgen voor landbouw, natuur, cultureel historische landgoederen en mensen. Voor wat betreft landbouw kunnen laagvliegende objecten schrik en angst veroorzaken bij landbouwdieren. Naast een negatief welzijnseffect voor de dieren heeft dit een negatief effect op de uiteindelijke productie door deze dieren. Ten aanzien van natuur kunnen laagvlieggebieden zorgen voor verstoring door geluid voor de aanwezige fauna in natuurgebieden (en ook daar buiten). Ook ten aanzien van cultureel-historische landgoederen kan geluidshinder een verstorend effect hebben. Tenslotte kunnen laagvlieggebieden zorgen voor ernstige geluidshinder voor mensen. *Wij vragen u om deze effecten zorgvuldig in kaart te brengen bij het opstellen van de milieueffectrapportage.*

Graag willen wij nog vermelden dat gronden van een particuliere eigenaar vaak gekoppeld zijn aan het verdienmodel van een particuliere eigenaar. Derhalve zal een eventuele ruimteclaim van defensie consequenties hebben voor het verdienmodel van de particuliere eigenaar. In het geval van een ruimteclaim van defensie is het van belang om afspraken te maken over adequate kostenvergoedingen of andere mogelijkheden om het verdienmodel te borgen, dan wel te verbeteren.

Ten aanzien van het participatieplan: het is belangrijk om een goed draagvlak en balans te vinden ten aanzien van de inpassing van de verschillende opgaves. Mocht inderdaad blijken dat er noodzaak is tot uitbreiding van defensie terreinen, dan is het gewenst om met grondeigenaren af te stemmen hoe en op welke wijze de ruimte vraag van Defensie kan worden ingevuld. Meervoudig ruimte gebruik, door bijvoorbeeld, natuur en defensie terreinen te combineren, kan gezamenlijk worden onderzocht. In het licht van de landbouw transitie, is het onverstandig om een ruimtelijke claim te leggen op landbouwgronden. Binnen FPG beschikken we over expertise met betrekking tot zowel het defensie apparaat als de belangen van particuliere eigenaren. Daarnaast is het van belang om met elkaar afspraken te maken over kostenvergoedingen in het geval van een ruimte claim van Defensie. We zijn bereid om met u in gesprek te gaan, mocht blijken dat er toch sprake is van een ruimte vraag van Defensie. Kortom, FPG wordt graag actief betrokken bij de verdere planvorming.

Namens FPG en haar leden hopen wij u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

namens de Federatie Particulier Grondbezit,

Mr. H.M. Meijdam,
Voorzitter Federatie Particulier Grondbezit